

Партия активи йиғилишларидан

Чирчиқ шаҳри

Чирчиқ шаҳар партия активининг йиғилиши КПСС Марказий Комитети июль Пленумининг алувлари ва шаҳар партия ташкилотининг вазифалари ҳақида шаҳар партия комитетининг секретари ўртоқ Мирзоаҳмадов доклад қилди.

Докладчи ва музокарада сўзга чиққан ўртоқлар Пленум қарорлари партияда ва бутун совет ҳақида ҳаётда катта тарихий воқеа бўлганлигини қайд қилиб ўтди.

Йиғилиш қатнашчилари шаҳар саноат корхоналарининг коллективлари эришган муваффақиётлар ҳақида гапириб, бундан фойдаланиш соҳасида камчиликларни ҳам атрофлича очиб ташлашди.

«Чирчиқсельмаш», «Электрочит», ойна заводалари 1955 йилнинг биринчи ярми пилани бажармадилар. Мамадатта 1700 худудга, 1200 сепка (тирөө), 300 кўра терияш машинаси, 37 компрессор, 448 ойна электрропаратура, 92 миң квадратметр дераза ойнаси кам берилди. Шунингдек, шаҳар саноат корхоналари биринчи ярмида меҳнат унумини ошириш ва маҳсулотнинг таъмирини камайтириш пилани ҳам бажармадилар.

Айрим корхоналарнинг қондораси ишлаб чиқаришга шунчаки ҳам сабаб бўлмоқда, бу корхоналарнинг партия ташкилотлари ма'муриятининг ҳўжалик фаолияти ўстадан контролликни бўшатиб юборилар, партиявий-ташкилий ва партиявий-сўсий ишларга а'тборни сўсийтирилар.

Коммунист ўртоқ Евсеенко сўзга чиқиб бундай дейди:

«Чирчиқсельмаш» заводи йил бошидан бундай давлат пилани бажармай келаяптир. Бу корхонанинг раҳбарлари, афтида, давлат пилани — қонун экинчилигини осдан чиқариб қўйганга ўхшайдилар. Заов партия бюроси ва унинг секретари ўртоқ Евсеенко социалистик мусобақада бундай раҳбарлик қилмоқда. Бу ерда кўпроқ мажбурият билан шугулланишди. Шаҳар мен бир кун ертала кетганда кўпроқ завод директор ўртоқ Петрикиннинг сўзга киролмади. Чунки, у, кун бунй йиғилишда бундай дейди. Йиғилишлар кўп-у, лекин унинг натижаси кам.

Ойна заводининг директор ўртоқ Сафонов ўз сўзида Ўзбекистон ССР Саноат ва қурилиш материаллари - министрлигининг раҳбарларини заводни керекли хомаш ва материаллар билан системали равишда таъминлаётганлиги учун, шунингдек шаҳар партия комитетини конкрет ва амалий ердам бериш ўрнига, фақат сўзлар олин ш ва камчиликларни қайд қилиш билан шугулланиб келётганини учун танқид қилди.

Ишнинг муваффақиети, — деди «Средазхиммаш» заводи 1-нчи цехининг мастери ўртоқ Леонтьев, — жонли кишилар борадилар. Заовларнинг янги техника билан боймоқда ва биз уни муҳимга ағаллаб олганимиз лозим. Лекин заводда кўпроқ ихтисосли ишчи кадрлар тайёрлаш ёмон ташкил этилган. Шаҳар партия комитети ва унинг ходимлари бизга яхши ердам беришди. Улар қачон бюрга бирон масалага тайёрлаш лозим бўлганда заводда пайдо бўладилар.

Чирчиқ гидроэлектростанциялари касаллигининг директор ўртоқ Завьялов ўз сўзини яхши резервлардан фойдаланиш масаласига бағишлади. «Средазхиммаш» заводининг бош инженер ўртоқ Жеребчук эса заводда КПСС XX с'езди шарафига қилиб юборилган социалистик мусобақа ҳақида гапирди.

Шунингдек, музокарада коммунистлардан Черный, Вилулов, Кузнецов ва бошқа ўртоқлар ҳам чиқиб сўзлашди.

Мактабларимиз янги ўқув йилига тайёр

1954—55 ўқув йили биринчи ахши муваффақиётлар билан ақунланган, район миқдорида мактабларнинг ўқитувчилар коллективи ва жамоат ташкилотлари Бекобод шаҳар жамоатчилигининг ташаббусига қўшилиб, янги ўқув йилига тайёрланиш ишларини бошлаб юбордилар. Районда ҳаммаси бўлиб 32 та мактаб бор. Шундан 15 мактаб бинос қайта ва 17 таси жорий ремонт қилиниши кўзда тутилган эди. Район икромия комитети ва киншол советлари мактабларни янги ўқув йилига тайёрлашга эришил ш олинган бу муҳим масалани меҳнатшарлар депутатлари советларининг сессияларида кенг муҳомаа қилиб чиқдилар ва бу масала юзасидан амалга оширилиши лозим бўлган ҳужум тадбирлар белгилашди.

Мактабларин янги ўқув йилига барвақт тайёрлашга оғалик ташкилотлари айниқса яхши ердам кўрсатдилар. Ўзбекистон ССР Олий Советининг депутаты ўртоқ Ғудоммаҳмуд Абуллаев раис бўлган Ворошилов номида колхоз ўз территориясидаги 23 ва 24-нчи мактабларни сифатли ремонтдан чиқариб берди. Райондаги абриаб заводининг ирригация ҳам ўз аталлигида 27-нчи ўрта мактабнинг ремонтини мудатлидан илгари тугаллашга мактаб коллективига ақинлар ердам берди. Заовнинг ердами билан бу мактабда лаборатория ташкил қилиниб, зарур асбоб-ускуналар билан таъминланди. Шунингдек, инструменталь заводининг коллективини ҳам ўз аталлигида 22-нчи мактабни янги ўқув йилига ўз вақтида тайёрлашга мўносиб ҳисса қўшди.

Биз бу йилга тайёрланиш даврида чорвалорлар болаларининг ўқинишга катта аҳмият бермоқдамиз. Чунки кўп чорвалорлар район территориясида янча узокда яшайдилар. Районга янги узоқ ҳисобланган территория — Белес массивида еттииллик янги мактаб биноси қурилиш таъминланди. Бунда асосий қўполларнинг болалари та'лим оладилар. Мактаб инвентарлар ва ўқув кураллари билан таъмин этилди. Қутубхонага кўп миқдорда дарслик китоблари ва бадий адабиётлар келтирилмоқда.

Сирдарё райони

Сирдарё район партия активининг йиғилиши КПСС Марказий Комитети июль Пленумининг алувлари ва район партия ташкилотининг вазифалари ҳақида район партия комитетининг секретари ўртоқ П. Баримовнинг докладини эшитди ва муҳомаа қилди.

Йиғилиш қатнашчилари КПСС Марказий Комитети Пленумининг қарорлари мамлакатимиз ҳалқ ҳўжалигининг барча соҳаларини янада зўр бериб юксалтиришда катта аҳамиятга эга эканлигини қайд қилдилар.

Районда қишлоқ ҳўжалиги билан бир гаторда маҳаллий саноат тормоқлари ҳам йил сайни ўсиб ва ривожланиб бормоқда. «Ўзбекистон ССР X йиллиги» артели, қаниш ва гинг заводалари қишлоқ ҳўжалиги учун тобора кўпроқ қурилиш материаллари етказиб бермоқдалар.

Район маҳаллий саноат корхоналари янги йилнинг пилани 102 процент бажарди. Қаниш заводида маҳсулот ишлаб чиқариш ўтган йилдагига нисбатан 4,6 марта кўпайди.

Шу билан бирга актив йиғилишида маҳаллий саноат корхоналари ишдаги камчиликлар ҳам очиб ташланди.

Докладчи ва музокарада сўзга чиққан ўртоқлар маҳаллий саноатда жуда катта ички резервлар борлиги, лекин улар ишга солиниётгани, фан ва техника ютуқларини ишлабчиқаришга жорий қилиш учун етарли курашимлаштирилиш кўрсатдилар. Шунингдек, маҳсулот ассортименти пилани бажарилаётгани, ишлабчиқарилаётган маҳсулотнинг сифати паслиги ва маҳаллий саноат корхоналари ишдаги бошқа жиқдий камчиликлар очиб ташланди.

Музокарада сўзга чиққан қаниш заводининг директори Қанишев, «Ўзбекистон ССР X йиллиги» артели правлениясининг раиси Худойқулов ва бошқа ўртоқлар маҳаллий саноат корхоналарида кўп ишлар кўп куч билан қилинётгани ва ишлабчиқариш процессини механизациялаштиришга э'тибор берилаётганини айтиб, бу соҳада район партия ва совет ташкилотларини ердам берилаётганини учун танқид қилдилар.

Атив йиғилишида қишлоқ ҳўжалигини ривожлантириш масаласини ҳам муфассал тўхтаб ўтилди, бу соҳада йўл кўйилаётган жиқдий хато ва камчиликлар танқид ва ўз-ўзини танқид асосида очиб ташланди.

2-нчи МТС бош инженери Саидов, Маленов номида колхоз партия ташкилотининг секретари Бўрибоев, 1-нчи МТС партия ташкилотининг секретари Сақиев, район икромия комитетининг раиси Абдушохидов, Тарас Шевченко номида колхоз раиси Маманов ва бошқа ўртоқлар ўз сўзларида гўза парварини соҳасидаги камчиликларни кўрсатиб бердилар.

Атив йиғилишида район партия ва совет ташкилотлари, МТС ва колхозларнинг раҳбарлари июль Пленуми қарорлари ҳақида Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ва Ўзбекистон КП Марказий Комитетининг Мақтубига жаоваб 1955 қишлоқ ҳўжалиги йилини муваффақиётли ақунлаш учун бутун куч ва воситаларни сафарбар этишлари заруриятини айтиди.

Йиғилиш қатнашчилари Пленум қарорларини яқдиланк билан ма'қуладилар ва гўза парваринини тобора кучайтириш, чорваларини ривожлантириш ҳамда унинг маҳсулотининг ошириш, маҳаллий саноатни тўхтовсиз ривожлантириш юзасидан кенг қарор қабул қилдилар.

Уқутилар контингентининг ортинги мўносибати билан ба'зи мактаблар ҳузурида қўшнча синф хоналари қурилмоқда. Районда кўшнча равишда янгидан 18 хона қурилди, яна 19 та қўшнча хона қурилиш жадвал билан бормоқда.

Район икромия комитети ўқитувчиларнинг маданий-маиший аҳволини яхшилашга қаратилган тадбирларини ҳам амалга оширмоқда. Район ташкилотларининг ердами билан 20 дан ортқ ўқитишга янги уй-шой қуриб берилди. Яна 94 ўқитиш учун янги уй-шой бинос қурилатир, 38 ўқитиш учун янги ремонт қилиб берилди.

Шунингдек, керакли, янги ўқув йилига тайёрлик кўриш ишда ота-оналар комитетлари катта ердам кўрсатдилар. Сталин қишлоқ советидаги Витязев номида 27-нчи ўрта мактабнинг Асад Ўбайдуллаев бошчилигидаги ота-оналар комитети та'лим-тарбия ишларини намунали йўлга қўйишга пелатоглар коллективига қарнағт йўмаклишиб келди. Бу комитетнинг ташаббуси билан мактабда 4 та лаборатория, 3 та ўқув кабинет сифатли ремонт қилиниб, жаҳзоланди, теплица қурилади.

Район партия, совет комсомол ташкилотлари ва кенг жамоатчилигининг ақив иштироки билан мактабларни янги ўқув йилига мудатлидан янча ялғари — 15-нчи ильичга тайёрлашга муваффақ бўлдик. Деярлик ҳамма мактабларини Ильяч пурлари билан ертилди. Район мактаблари учун ҳосиргача 20 миң сўмлик ўқув кураллари ва лаборатория асбоблари, кутубхоналар учун 15 миң сўмлик янги китоблар, мебель сотиб олинди.

Уқутиш ишлари дарслик китоблари ва дафтар билан таъминлаш ҳам яхши ташкил қилинган. Қишлоқ советларининг марказларидаги китоб мағазиналари ва мактабларда очилган киоскларда китоб савдоси қилиниб юборилди.

Қ. ҒОФУРОВ, Қаниш район икромия комитетининг раиси.

«Ташкентсельмаш» заводининг коллективини кўриқ ерлар учун «ЛТ—1» лентали транспортерлар тайёрлаш юзасидан берилган заказни мудатлидан илгари бажарди. Сурада: лентали транспортерлар кўриқ ерларга юбориш учун платформага остилмоқда. Қ. Розиков фотоси. (ЎЗТАГ фотохроникаси).

Самарқанд шаҳрига экскурсия

Яқинда Островский номида шоперлар сайри гўтараклари а'золаридан 14 ўқучи Самарқанд шаҳрига экскурсияга бориб келдилар.

Экскурсиялар даставада шаҳардаги республика тарих музейига бориб, Самарқанднинг ўтмиш тарихи ва ҳосирги социалистик ҳаёти билан танишиллар. Сўнгра Темир ва буюк ўзбек астронми Улугбекнинг қабри, академик Виткин тоғани кўриқ обсерваторияси ва бошқа тарихий жойларни кўрдилар. XV аср ўзбек архитектураси ёдгорликларини болалар эрт қизиқиб билан тамона қилдилар.

Экскурсиянинг 3 ва 4-нчи кунларида ўқутилар шаҳардаги илос йиғирувчи ва шойи тўқин фабрикалари, «Кивач» заводида бўдилар. «Кивач» заводида Иттифоқ қиёмия учун ишлабчиқарилаётган кино аппаратлар болаларда чўқур таассурот қолдирди.

М. САМАНДАРОВ.

Ёш техниклар

Ёш техниклар республика станциясида авиомодель, қишлоқ ҳўжалигини механизациялаш, конструкторлик, мохир қўллар каби 10 дан ортқ гўтарак мўғузтав ишлаб чиқариш. Мактаб ўқутилари бу ерда ҳарқил хўвар ўрганиб, малакаларини ошириб бориладилар.

42-нчи, 105-нчи мактаб ўқутиларидан М. Бузубоев, В. Смирнов, Ш. Абдуқодировлар радиотехника гўтарак (раҳбари ўртоқ Барановский)нинг ақив а'золари.

Кема моделлари эсан гўтарак (раҳбари ўртоқ Черепанов)нинг а'золарида А. Алиев (топография техникуми), 9. Андреев (21-нчи мактаб), Б. Орипов (141-нчи мактаб)лар буюк катери, линов, реактив синосерианинг моделини мустақил равишда тайёрлаётдилар.

Авиомодель гўтаракнинг а'золари эса, шу кунларда ўтказилаётган ёш авиомодельчиларнинг XV республика мусобақасида ақив қатнашмоқдалар. Улар бу мусобақада фан ва авиомодель исаш техникисини ағаллаганликларини намоиш қиладилар.

Маданият ХРОНИКАСИ

Қорасув районидagi Свердлов номида колхоз радиосини қишлоқ мохитлашларига ақив маданий хизмат кўрсатмоқда. Болхонда 345 хонадонга радиоточаска туширилиб, бригада дала шпийонларига ба'зи овозли радиокорсетлар ўрнатилган. Радиоузел орқали ҳарқил ички маҳал магнитофонга ёлиб олинган концерт эштилдиляди. КПСС Марказий Комитети январь Пленуми қарори асосида колхозда қилинётган ишлар, дала бригадаларининг ишдаги муваффақиётлари тўғрисида ахборот берилди, илгор бригада ва эсево болхонларининг микрофон олинди қишчилари уштирилди.

Н. Аҳмедов.

Тошкент шаҳар маданият бошқармасига қарашли кинолесторининг гўчма кино-устаюнаси (киномеханик Э. Абрамович) шаҳардаги маданият ва истрехот болалари бориб, меҳнатчиларга намунали хизмат қилмоқда. Утган ойда шаҳардаги болаларнинг очқ эстрадаида 20 дан ортқ кино-лекция ўтказилди. Бунга 10 миңгата кино-лекция қилинди. Болалар сайига келганлар ҳужжатли фильмларни қилиш билан тамона қилмоқдалар. Кўчма киноустаноқга ўз ишини ёш масумин охиригача давом эттадилар.

Т. Намидинов.

Чиноз районидagi Ленин номида колхознинг клуби кечки пайларда колхозчилар билан гавжум бўлади. Бу ерда меҳнатчилар учун ҳарқил темаларда лекциялар уштирилиб, даваскорлар ва районга келган концерт бригадалари икромия концерт қўлиб берилди. Бундан танқари колхозчиларга ҳар ойда 4—5 марта кинофильм кўрсатила туриши. Яқинда колхозчиларга «Александр Пархоменко», «Атр қил» каби совет кинофильмлари кўрсатилди. Ш. Дўсиенов.

Давлат плани нега бажарилмаётир?

Бу йил пахта қабул қилиш пунктларида юзга яқин қуриш-тозалаш цехлари қурилади. Бундай цехларнинг афозалиги шундаки, андиликда машина билан терият пахта колхоз ва совхозларда тозаланимайди ва қуришмайди, балки бевосита қабул қилиш пунктларига тоширилади. Бу усул, ҳеч шубҳасиз, давлатга пахта топшириш процессини тезлатади, колхозчилар ҳамда совхоз ишчиларини пахта қуриш ва тозалашке кўп меҳнат талаб этилган ишдан халос қилади.

Ҳосир август ойи, Ҳалемай пахта йиғимтерини бошладилар. Брок, шунга қарамай жойларда қуриш-тозалаш цехлари қуриш ш чидаб бўлмак даражада ортага сурилмоқда. 1-нчи «Ташхилокомаш» заводи бундай цехлар учун зарур ускуналарни етказиб бериши кечтиряётир.

БИР МЕ'ЕРДА ИШЛАМАГАНДАН КЕЙИН...

Ма'лумки, корхонадаги ҳарбир цех ва участкада ишлабчиқаришнинг бир ме'ерда ташкил этиш — тайёрланган маҳсулот сифатини яхшилаб, унинг таъмирини пасайтириб, меҳнат унумдорлигини тобора ошириш асосида бутун завод бўйича давлат пиланининг тўла ҳамда ошпириб бажарилишини таъминлайди. Брок 1-нчи «Ташхилокомаш» заводининг раҳбарлари бу ҳақиқатни ҳам ҳам тўла тушуниб етмайдилар. Тўғри, қанчалар-қанча вақт сарфлашиб, хўжа кўрсинга ҳарбир цех учун ва умуман завод учун ишлабчиқариш графини тузилади, узар кўринарли ерларга олинди қўйилади, брок графининг жойларда қандай бажарилаётгани билан на корхона ма'мурияти, на партия ташкиоти ва на касабо союз ташкиоти қизиқди. Ана шунинг оқибатида бун котириб, меҳнат қилиб тузилган графинлар амалга ошмай, қорозда қолиб кетмоқда. Бу эса ўз навбатида давлат пиланининг бажарилиш қилинишига сабаб бўлмоқда. Корхонадаги цех ва участкаларда бир ме'ерда ишласалик олат тустига кириб қолган. Масалан, слесарьлик-йиғув цехини (бошлиги ўртоқ Гочаров) олиб кўрайлик. Бу цех энт йиғув ишлабчиқариш участкаларидан бири бўлиб, корхона маҳсулотининг қариб 70 процентини шу цех тайёрлайди. Ишлабчиқаришнинг ёмон ташкил этилганлиги сабаби цех шу йилнинг ўтган 7 ойи мобайнида фақат кейинги ички ой пилани бажарди. Цех зарур деталлар, узеллар ва асбоблар билан ўз вақтида таъминланмаптир. Ана шунинг оқибатида ишлабчиқариш графини бузилоқда, штурмчиликка йўл қўйилмоқда. Цех графин бўйича кунга 5 талон СХН-3, СХН-5, УРА-6 ва бошқа янги узеллар бериши керак. Лекин қозов ва механика цехларидан зарур деталлар ўз мудатда етказиб берилмаганлиги учун 4 августгача битта ҳам узел берилмади. Худди шундай ҳоли заводининг бошқа цехларида ҳам кўриш мумкин.

Цехларора яқин контакт ўрнатилмаганлиги учун корхонада 1955 йилнинг биринчи ярмидалик янги маҳсулот ишлаб чиқариш топшириги 88 процент, 7 ойлик пилан эса 90 процент бажарилди, ҳоло.

Корхонада йил бошидан бери давлат пиланини суруналасига бажариламай келмоқда. Заов раҳбарлари ишлабчиқаришнинг меҳнатни ташкил этиш масалалари билан қондорасиз шугулланмоқдалар. Ана шунинг оқибатида партия ва кенг жамоатчилик томонидан қаттиқ қораланган штурмчилик бу ерда олат тустига кириб қолган. Агарда бирор ойда ишлаб чиқариш маҳсулотини декадизма-декада ақили қилиб кўриласа, бу яқол кўзга ташланади.

Заов раҳбарларининг ма'улятсизлиги ва йиғилгани тўғрисида ой бошларидан тўла куч билан ишламайди, асбоб-ускуналар кўп вақт бекор туриб қолади. Ойнинг ўрталарида, янги иккинчи декадада корхона раҳбарлари гафлат уйдурган эркинчиға уйғондилар, календарига қараб, вақт ўтиб бораётганини кўрадилар ва аста-секин ишга киришдилар. Бу ўртада ой охирига қолди ва учинчи декада етиб келди. Баландар 20-нчи чеконга кўрсатди. Директор ва бош инженер шундагина гайимат кунларининг бекорлигида ўтиб кетганини сезиб доқидилар ва бой берилган вақтининг ўрнини тўлдирши учун чоп-чоп бошладилар. Директор Филоненко ёки бош инженер Барабашкин ўз хузурига шопиладик равишда цех бошқарилган чакрадилар ва ҳарсафар ўз сўзларини:

«Уртоқлар, фавуқлода ахров юз берди, қандай воситалар ердами билан бўлмади, барибир, бизни кўтаришнинг керак. Уйғингиз ма'лум, ма'улятигиз катта, раҳбар ўртоқларга нима жаов берамиз, — деб бошлайдилар. Кейин ишлабчиқаришда юз берган ўйларинини узларга тушунтириб, зўр бериб ишлашни талаб қилдилар. Шундан сўнг «ҳа бўл, ҳа бўл» бошладилар. Сон бўса бўлиб, ҳечким сўзга тўғрисида бек котирайди. Айниқса июнь ойида бу соҳада «ренор» қўйилди. Биринчи декадада ойлик топширигининг 0,5 проценти миқдорда маҳсулот тайёрланди, иккинчи декадада 7,6 процент ва учинчи декадада 54,7 процент маҳсулот ишлаб чиқарилиди.

Филоненко ва Барабашкин ўртоқларининг корхона ҳўжалик фаолиятига раҳбарлик қилишдаги ноғуриги усулбу завод коллективини ҳам, давлатга ҳам жуда қиниматга тушмоқда. Ишлабчиқаришдаги штурмчилик мажбур асбоб-ускуналардан ва ишлаб чиқариш майлонларидан унумсиз фойдаланишга, маҳсулот сифатининг пасайишига, унинг таъмирини ошим кетишига ҳамда шулар оқибатида энг муҳим давлат асбобларининг бажариламай қоллишига сабаб бўлмоқда. Фактларга мурожаат қилайлик:

1955 йил 5-нчи мартда завод директори ва завод раиси 67 пункт ва бирнеча пунктчалардан иборат 23 арақли коллектив шартномага имзо чекиб, уни тасдиқладилар. Афусики, коллектив шартномада социалистик мусобақани ҳартарафама ривожлантириш тадбирлари белгилашган бўлишига қарамай, завод ма'мурияти ва касабо союз комитети бу тадбирларни амалга ошириш ҳақида ўйламайдилар.

ҚОҒОЗДА БОР-У, АМАЛДА ЙУҚ

1955 йил 5-нчи мартда завод директори ва завод раиси 67 пункт ва бирнеча пунктчалардан иборат 23 арақли коллектив шартномага имзо чекиб, уни тасдиқладилар. Афусики, коллектив шартномада социалистик мусобақани ҳартарафама ривожлантириш тадбирлари белгилашган бўлишига қарамай, завод ма'мурияти ва касабо союз комитети бу тадбирларни амалга ошириш ҳақида ўйламайдилар.

Новаторлар ихтиро' қилган ҳисоб машиналари

Тошкент темир йўлининг новаторлари темир йўл станцияларининг ишдаги яхшилашга ердам беришдан бирқанча ҳисоб машиналари қурдилар.

Уретьевская йўл бўлимининг коммерческий ревизори Н. Лапов өз ташкил баҳосини ҳисоблаб чиқаришдан баҳо машинасини тайёрлади. Одатда кассирлар тариф қўлланмалари асосида ҳисоблаб чиқариш учун кўп вақт сарф қилар эдилар. Янги ихтиро' қилинган баҳо машинасида ҳарқандай юки ҳарқандай масофага ташин учун

Белгилашган пилан бўйича шу йилнинг 7 ойи мобайнида 250 та 2АВВ маркали вентилятор ўрнига 79 та, 83 та ДП-1-2 маркали пневматик тақсимловчи ўрнига 32 та, ШМС маркали 75 та конвейр ўрнига 44 та ва 90 та ўрнига 65 та ХСЧ маркали сепаратор тайёрланди, ҳоло. Шундай қилиб, ўтган 7 ой ичида давлат пиланидан 171 та вентилятор, 51 та пневматик тақсимловчи, 31 та конвейр ва 25 та сепараторни кам олин.

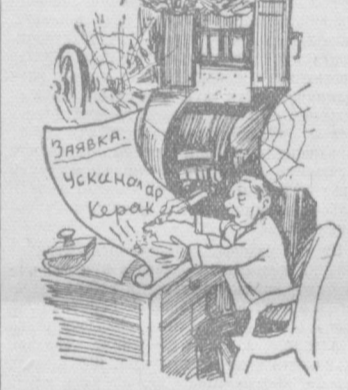
Бу тартибсизликларнинг сабабини сураганимида ўртоқ Филоненко пиланини бузмай, бундай деб жаов берди:

«Биласизми, бизнинг ҳўжалигимиз ўзига хо хуусунларга ага. Жуқладан, биринчи декадада детал тайёрлаймиз, иккинчи декадада машиналарнинг айрм узелларини йиғимиз ва янҳот учинчи декадада ана шу узеллардан машиналарни йиғимиз...»

Бундан ҳам мантқиқсиз жаов бўлиши мумкинми? Ўртоқ Филоненконинг ҳўжаликка раҳбарлик қилишига «ўзига хо хуусунга» шундан иборати, биринчи декадада қузов ва механика цехлари ишлайди, бу вақтида йиғув ва бошқа цехлар ишлаймайди, иккинчи ва учинчи декадада эса йиғув цехи ишлайди ва бу вақтида қузов ва механика цехлари ишлаймайди. Директорнинг фикрича, корхонанинг бир ме'ерда ишласалиги табиий бир ҳолдир ва бундан ўзгача бўлиши мумкин эмас.

Корхона раҳбарлари давлат пиланининг бажариламай қолганлигига турли хил вақ ва баҳоналарни рўқов қилдилар. Булардан бири деб зарур асбоб-ускуналарнинг етимишмаслигини кўрсатадилар. Ваҳоланки завод хондисида кўпгина станок ва машиналар фойдаланимай бекор ётади. Масалан, 160 тонналик янги пресс машинаси бир ярим йилдан бери ўрнатилмай бекор турибди.

Заводга келтирилган кўпгина янги станоклар ўрнатилмай, бекор турипти

Лайлақлар: бу машина цехга ўрнатилди, ишга туширилгунча биз яна бирнеча алушни шу ерда бекхостир катта қилиб оламиз.

Шунингдек, июнь ойида келтирилган 4 та товарилик станогдан 2 таси ҳалгача ўрнатилган йўқ. Бундай мисолларни қўлилаб келтириш мумкин. Кўришиб турибдики, заводда мажбур резервлардан тўла ва унумли фойдаланиш ҳақида ҳечким тўзук бек котирайди.

КПСС Марказий Комитети июль Пленуми корхоналарда ишлабчиқаришнинг биртекисда бормаслиги, корхоналар саноат маҳсулотини бир ме'ерда чиқариб турмаслиги саноатимиз ишдаги энг катта камчилик эканлигини алоҳида та'кидлаб ўтди. 1-нчи «Ташхилокомаш» заводида ҳам бу соҳада жиқдий камчиликлар бориши ҳақида жула кўп гапирилади, ҳар йилда бу масала кун тартибидан тушмайди. Афусики, ишда йилгари сийланиб бўлмайптир. Бунинг сабаби шуки, завод ма'мурияти, партия ва касабо союз ташкилотлари корхона техника-қўлсодий кўрсаткичи яхшилаш масаласи билан юзаси шугулланмоқдалар, ишдаги камчиликларнинг сабабларини ўрганиб, уни йўқотиш тадбирларини белгиламайдилар.

Пахтакор ва механизатор ўртоқлар, августда ҳосилга- ҳосил қўшилса, теримда тоннага-тонна қўшилади

«...август ойида пахта далаларида фидокорона ишлаб, хатоларимизни тuzатиш, ғўзанинг ўсиб ривожланишидаги қоқоқликни битириш, пахтадан мўл ҳосил тўплаш керак. Партия, ҳукумат, халқ сиздан шунини кутмоқдалар. Август ойини пахта далаларида зўр бериб меҳнат қилиш, сабот-матонат кўрсатиб ишлаш оянтайлангайлик!»

(«Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ва Ўзбекистон КП Марказий Комитетининг Мақтуби»дан).

Мирзачўллilar ғўза парваришини қизғин давом этдиришлари зарур

Биз Тожикистон республикаси, Ленинобод области пахтакорларининг ўзаро текшириш бригадаси Мирзачўл районидан бўлиб, райондаги колхозларда пахтадан мўл ҳосил етиштириш юзасидан олинган соҳабошлик мусобада шартларининг бажарилиши билан танишдик. Ишчи Василевский номи колхоз далаларидан бошладик.

—Бу—районда илгўр колхоз— дейди Мирзачўл районидан 2-чи МТСнинг директори ўртоқ Ткачев. Колхоз далаларининг текшириш, қарорларнинг йириклиги, бригадалардаги дала шийполарининг шинам қилиб бешатилангани ҳақиқатан бизни қўйиб қолдирилди.

Броқ, бизнинг диққатимизни даладаги ташқи маънарининг ўзига тўғри қўйиб қолдирилди. Биз ҳарбир қаторини бирма-бир оралиб, ундаги ҳар туп ғўзани куздириб келдик, кўсақларни санадик. Ғўза яхши бўй қўйган, лекин кўсақлар кам. Демак ғўзалар ривожланишдан бирмунча кечиккан.

Биз колхозда неча гектар ерга чигит квадрат-уялаб экилганини билан ҳам танидик. Чунки, агар, пахтачиликда бу илгўр метод йўлланилганда меҳнат тежаланиши, ҳосилнинг ошиши ўз-ўзидан маълум. Афсувси колхозда бирор бригадани ҳам ғўза квадрат усулда ўқитилмаётди. Буна қолхоз раиси ўртоқ Абдуллаев илгўр бўлиди. У «янгиларга ғўза етиришни узда қилмадик», деб ўзини оқламоқчи бўлди. Шундан кейин сўзбашта МТС механизатори ҳам аралашди. Унинг айтишига қараганда колхоз раҳбарлари чигитни квадрат-уялаб экилдан ҳайқилдилар, бу тўғрида берилган топшириқни бажармадилар. Энгиллик, да, қўшни колхозлардаги ишчи ўқиб, пахтачиликдаги прогрессив усулнинг афзаллигини тушуна бошлагандар.

Биз райондаги «Коммуна» колхозидан ҳам бўлидик. Бу колхоз аёллари Индиана-Йилда пахта ҳосилни, колхоз даромадини оширишга қўшилди. Колхозчилар бу йил ҳар гектар ердан 30 центнердан ҳосил етиштириш учун курашмоқдалар. Мўл ҳосил тўплаш учун астойдил меҳнат қилаётган колхозчилар ғўза парваришини юзасидан олган соҳабошлик мажбуриятларини муваффақият билан бажармоқдалар.

Колхоз правалениси ва партия ташкилоти пахтакорлар учун катта ғамхўрлик қилаётди. Дала шийполарини яхшилаб жиҳозланган, ҳар ерни исенқ оғдат тайёрлашдан, чой доим бўлиб туради. Дам олиш вақтида колхозчилар конун-тарвуз билан таъмин этилади. Колхозчиларнинг яхши дам олишлари ва далада чармасасдан меҳнат қилишлари учун барча шароит тузилган.

Аммо, ҳамма колхозларда ҳам иш шундай яхши бораётди деб бўлмайди. Қилини номи колхознинг кўпгина бригадаларида ғўза қатор оралири култивация ўрнига чопиқ қилинаётди. Биз нима учун култивация қилинмаётганини суриштирилганимизда битта тракторнинг МТСга омон қетганлиги, экинчисининг ремонт қилинмаётганилиги, учинчисининг эса бекор турганилиги маълум бўлди. Биз Василевский номи кол-

хозда ҳам шундай аҳволни кўрдик. МТС директори ўртоқ Ткачев бўлса, ҳаммаёқни бажаришга чигирмоқда. У бизга «графикларини ҳақма вақт ошириб бажараётимиз...» деб да'во қилди. Лекин ҳақиқий аҳволдан кўз юмиш ялғиз бўлмай қолганидан сўнг у ўзини оқламоқчи қилинди:

—Бизда запас қисмлар етишмайди— дейди.

Директор келтирган сабаб ўринсиз. МТС, да, шунингдек далада машиналарга техник қарор қилдиларини бузилади, кўпгина тракторчилар ўз ишларига маълумиятсизлик билан қарайдилар. Шунинг учун машиналар тез-тез бузилиб туради, уларнинг иш унуми жуда паст, натижада кўпгина колхозларда ғўза қатор оралирини ишлаш суъайтириб юборилган.

Мирзачўл район колхозларида бу камчиликларнинг рўй бериши сабабларидан бири районда илгўрлар тажрибаси кенг ёйилмаётганидир. Районда даладаги ишларни тўғри уюштириш, моддий-техника воситаларидан унумли фойдаланиш, ғўза ва бошқа эканлар парваришини намунали қилиб олиб бораётган, мўл ҳосил етиштириш учун замин ҳозирлаган бирданча илгўр колхозлар, бригадалар ва эвенолар бор. Агар ала шу илгўрлар кўллашга тасриб бўлти колхозларда жўрий қилинганда яди, катта майдонларда пахтадан мўл ҳосил етиштириш мумкин бўлар эди. Масалан, Маленков номи колхоз 1952 йилдагина ташкил этилган. Колхозчилар 250 гектар пахта майдонининг ҳар гектаридан 30 центнердан ҳосил етиштириш учун курашмоқдалар. Колхознинг ўртоқ Муллажонов бошлиқ 2-чи бригадасида ғўза парваришини яхшига яхши олиб боришмоқда. Ҳозир бригаданинг ҳар туп ғўзасида 11—12 талон бўлиқ кўсақ бор. Бригада аёллари ғўза парваришини тўғротеваз давом эттирмоқдалар, улар ҳар гектар ердан 40 центнердан ҳосил етиштириш учун курашаётдилар.

Биз, Ленинобод пахтакорлар Мирзачўл районидан «Октябрь», «Қизил юлдуз», Ворошилов номи ва бошқа колхозларда ҳам бўлидик. Бу колхозларда ҳам ғўза кўп билан парвариш қилиниб, мўл пахта ҳосили олиш учун мустаҳкам замин яратилган.

Мирзачўл районининг раҳбарлари ғўза парвариши оғдат қозаётган колхозларни алоҳида назорат остига олишлари, йўл қўйилган камчиликларни тезда бартараф қилиб, мўл ҳосил етиштиришнинг барча тал-бирларини амалга оширишлари керак.

О. ТОШМАТОВ,
Исфара район ижроия комитети раисининг ўринбосари.

П. ОҚИЛОВ,
Ленинобод районидаги Ворошилов номи колхозининг полеводи, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони.

О. БОКИЕВА,
Исфара районидан Ленин номи колхозининг бригада бошлиғи.

М. ДУБИНСКИЙ,
«Ташкентская правда» газетасининг махсус мухбири.

Мўл ҳосил тўпланмоқда

Бўша районидан Вильямс номи колхозининг меҳнатсевар аёллари бу йил пахта майдонини бирмунча кенгайтириб, 745 гектар ерга чигит екидилар. Шундан 293 гектарга ғўзани квадрат-уялаб қўйиштирилганлар.

Ҳозир ғўза парваришида ҳал қилувчи охириги ишловлар кучайтириб юборилди. Август ойи давомида ғўзалар яна икки марта парвариш қилиниб, ҳарбир туп ғўзада социалистик мажбуриятни қоплайоладиган даражада мўл ҳосил етиштириш тадбирлари амалга ошириляётди. Т. Холдинов, К. Шокирова, Х. Хайдарова ва И. Валиев ўртоқлар бошлиқ бригада аёллари ҳозирги ганимат фурсатдан унумли фойдаланиб, ҳосилга-ҳосил қўшиш учун айниқса фидокорона меҳнат қилмоқдалар. Бу бригадалар далада ғўзалар даянети мўл ҳосил тутишда, Умуман олганда колхознинг барча участкаларида ғўзаларда ҳосил қўйилмоқда. Ҳозир ҳарбир туп ғўзада 8—9 тагача кўсақ ва кўллаб гўл бор.

Квадрат-уялаб қўйиштирилган 293 гектар ердан ғўзаларнинг соғлом ва ерҳосил бўлиб ривожланиб тургани алоҳида кўрсатиб ўтиш керак.

Мўл ҳосил етиштиришда соҳабошлик билан биргаликда механизаторлар ҳам оқтин ишламоқдалар. Улар август ойида ғўза қатор оралирини янада сифатли ишлаш юзасидан қўшишга социалистик мажбуриятини олганлар. Чигит экилда янги усулнинг қўлланилиши ҳосилни ошириш имкониятини бермоқда. КПСС Марказий Комитети ныва Планумининг қарорлари колхоз аёлларини меҳнат сафарларига йлҳомлантирди. Намузи қарорига жавобан гектаридан 32 эваз, 33 центнердан ҳосил етиштириш мажбурияти олинди.

—Биз,— дейди Мақтуби муҳома қилишга бағишланган йилгиликлардан бригада бошлиғи ўртоқ Ной,—КПСС XX съезди шарафига социалистик мусобагани кучайтирдик. Мен бригада аёллари билан маслаҳатландим. Ҳозирги етиштирилган ҳосил мажбуриятимизни қоплайди, дейди улар. Биз август ойида ғўзани икки марта чопиқ қилиб, қўйириб сугорини қарор қилдик. Шундай қилиб ҳарбир туп ғўзада яна камда 5—6 талон бўлиқ кўсақ етиштирилди ва 32 ўрта гектардан 36 центнердан пахта берилди.

Уртоқ Қўйини ташаббуси колхозда кўллаб-куватилди. Топиёв, Турдиқўлов ва бошқа бригадаларнинг аёллари ҳам имкониятларини ҳисоблаб чигит оширилган мажбурият олдилар.

Райондаги ҳамма колхозда ҳам ғўза парваришини ала шундай ўтказиляётди, деб бўлмайди: «Ленинград» колхозини билан қўйириб Фрузе номи колхозда 480 гектар ердан ғўза 4 марта култивация қилиниб, 4-йчи чопиқдан чигирдан дейилса ҳам, аммо тизда бўйи ўт босиб кетган. Бу фақат колхоз раиси ўртоқ Каритин бундай деб та'рифлайди.

—Биз, култивация ва чопиқ сифати-

Қардон Тожикистон республикасининг биз билан мусобақадан Ленинобод области пахтакорларининг ўзаро текшириш бригадаси Янгибўла районидан Свердлов номи колхозда ғўза парваришининг бориши билан танишмоқдалар. Сурада (чапдан ўнгга): текшириш бригадасининг раҳбари, Ленинобод район партия комитетининг Қароқиниум МТС зонаси бўйича секретари М. Обидов, Янгибўла район Свердлов номи колхозининг раиси А. Шароҳмедов, Қориниум МТС зонаси бўйича секретари Ш. Назарова, Пролетар МТСни партия ташкилотини секретари Р. Саидов, Қориниум район Ленин номи колхоз зона бошлиғи, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони К. Юсулов. А. Аверьянов фотоси.

Юқоричирчиқда ғўза парваришини қўйиштириб юборилган

Юқоричирчиқ районидан «Ленинград» колхозини ўтган йил пахта тайёрлаш пилини бажармаган бўлса ҳам, 1953 йилга нисбатан ҳосилни ҳар гектардан 2,5 центнерга оширдилар. Далада 29,8 центнердан пахта топширилди. Колхозчилар бу йил пахтачиликни янада ривожлантириб, гектардан 32 центнердан ҳосил етиштириш мажбуриятини олганлар. Чигит экилда янги усулнинг қўлланилиши ҳосилни ошириш имкониятини бермоқда. КПСС Марказий Комитети ныва Планумининг қарорлари колхоз аёлларини меҳнат сафарларига йлҳомлантирди. Намузи қарорига жавобан гектаридан 32 эваз, 33 центнердан ҳосил етиштириш мажбурияти олинди.

—Биз,— дейди Мақтуби муҳома қилишга бағишланган йилгиликлардан бригада бошлиғи ўртоқ Ной,—КПСС XX съезди шарафига социалистик мусобагани кучайтирдик. Мен бригада аёллари билан маслаҳатландим. Ҳозирги етиштирилган ҳосил мажбуриятимизни қоплайди, дейди улар. Биз август ойида ғўзани икки марта чопиқ қилиб, қўйириб сугорини қарор қилдик. Шундай қилиб ҳарбир туп ғўзада яна камда 5—6 талон бўлиқ кўсақ етиштирилди ва 32 ўрта гектардан 36 центнердан пахта берилди.

Уртоқ Қўйини ташаббуси колхозда кўллаб-куватилди. Топиёв, Турдиқўлов ва бошқа бригадаларнинг аёллари ҳам имкониятларини ҳисоблаб чигит оширилган мажбурият олдилар.

Райондаги ҳамма колхозда ҳам ғўза парваришини ала шундай ўтказиляётди, деб бўлмайди: «Ленинград» колхозини билан қўйириб Фрузе номи колхозда 480 гектар ердан ғўза 4 марта култивация қилиниб, 4-йчи чопиқдан чигирдан дейилса ҳам, аммо тизда бўйи ўт босиб кетган. Бу фақат колхоз раиси ўртоқ Каритин бундай деб та'рифлайди.

—Биз, култивация ва чопиқ сифати-

га эътибор бермай катта хатога йўл қўйди.

Колхозда ғўза парваришини ўзибўларчиликка ташлаб қўйилган. Чопиқ ҳам, култивация ҳам номатгина ўтказилган, Ҳосилга-ҳосил қўшилган ҳозирги маълумият қўйиришда кўпгиналар янада ўзгарини қилмаётди. Колхоз раҳбарлари ғўза парваришидаги қозоқликни яхшириш мақсадида ўзларни чопиқ, уни чопиқ ҳисобига ўтказиб, евода бермоқдалар. Колхознинг ўртоқ Сиддиқов бошлиқ бригадасида «Правда» колхозидан келган 30 хашари ғўза тагини импатмай, фақат ўтин чопиқ қотмоқдалар. Бригада бошлиғи Сиддиқов уларни ўз қолди ташлаб, қайқадар кетиб қолган. Рафуров, Фатхудинов, Шамсидинов ўртоқлар бошлиқ бригада ва эвеноларда аҳвол бундан ҳам айниқарди.

Кейинги кунларда колхозда дала ишлари сугорти ала суъайиб кетди. Янги графика кўра, 7-йчи бригада ҳар кунини 5 гектар ердан ғўзани чопиқ қилишни керак эди. Бу бригадада иш ўзибўларчиликка ташланганда, 3 кун майдонда 15 ўрнига атиги 2,7 гектар ердан ғўза чопиқ қилинган. Колхозда августнинг биринчи бешкунлигида 185 ўрнига, 85 гектар майдондаги ғўза чопиқ қилинган. Колхоз раиси ўртоқ Каритин: «Ўғамининг ҳосили чакки аммо, уни сажлаб қолса бас...» дейди. Аммо амалда қосани сажлаб қолшн учун зарур чоралар қўйилмайд.

Фрузе номи колхоз правалениси ва бошлиғини партия ташкилоти колхозчиларнинг унумли ишлаши учун қўлай шароит яратиб бермаган. Колхозчилар ўртасида сийбик оқмағий ишлар яхши йўлга қўйилмаган. Бригадаларга агитаторлар рўйхатидан бригадага, Улар колхозчиларга таъзия ҳам ўқиб бермайдилар. Колхозчиларнинг меҳнат қиларига уч ойдан беш авале берилаётган, галла тақсимланмаган, исенқ оғдат йўқ.

«Меҳнат бирлик» колхозидан 590 гектар ердан ғўзанинг қўйишганини ўт босиб кетганидан ривожланибди. Меҳнурнинг унда турини, планни қоплайдиган ҳам ҳосил йўқ. Колхоз раҳбарлари (раиси ўртоқ Елубов) «Калон яллабериб, ер ёмон бўлиб қолган. Шунинг учун ғўзани ўт босиб кетайтир» деб айбни ерга қўймоқда. Ваҳоланки, колхозда култивация, чопиқнинг сифати гоят паст. Ғўза сугорилдию парвариш қилинмайди. Оқибатда ер қотиб кетади. Ундан ташқари колхозчилар далага еч қичиб эрта қайтадилар. Шу сабабли 5 кунда 245, ўрнига 83 гектар ердан ғўза жуда сифатсиз чопиқ қилинган. Жамбуз номи колхозда сув етказиб берилмагандан ғўза мевасини тўқайтир, ҳатто туғунчалар қовжириб қолмоқда. «Парик Коммунаси», «Ш Интернационал» колхозларида бешдан, ҳосилдан қозаётган ғўзалар бирнеча юз гектарни ташкил қилади. Лекин колхоз раҳбарлари ўсишдан қозаётган ғўзаларни парвариш қилишга бешаролик билан қарамоқдалар.

Шуни ҳам айтиш керакки, районда механизациядан жуда ёмон фойдаланилмақда. Фрузе номи колхоздаги 11 трактордан фақат 5 тасигина ишлайди. Сталин номи колхозда битта ҳам трактор ишлайгани йўқ. «Меҳнат бирлик», «Ш Интернационал» колхозларида ҳам шу каби фактларни қўллаб ўқратини мумкин.

Юқоричирчиқ райони мажбуриятга кўра, 25,5 центнердан пахта бериш керак. Ҳозирги етиштирилган ҳосил социалистик мажбуриятни қопламайди. Район партия, совет ташкилотлари ва колхозларнинг раҳбарлари ғўзанинг қўйишга марғуриятмай, ўсишдан қозаётган ғўзаларни сифатли парвариш қилиб, ҳосилга-ҳосил қўшиш тадбирларини кўришлари зарур.

Ш. КУЗАНБОВ,
«Тошкент ҳақиқати»нинг мухбири.

ТАНҚИД ВА БИБЛИОГРАФИЯ

VIII—X синфлар учун она тили ва адабиёт программаси ҳақида ба'зибир мулоҳазалар

Еш авлодин юксак маданиятни, ўқиниш қилиб, партия ва ҳукуматимизга ҳасас сўзловат руҳида тарбиялашдек шарафли вазифани бажаришда она тили ва адабиёт фанининг роли бешиқ каттадир. Айниқса, бу фанларни стабиллашган дарслик ва программалар асосида ўқитиш — ўқувчиларнинг саводхонлик ва оқиллик даражасини тўғротеваз ошириб беришга жуда катта ёрдам беради.

Маълумки ала шу нуқтага назардан қараб, Ўзбекистон ССР Маориф министрининг Педагогика фанлари катта-кичиги текшириш институти томонидан VIII—X синфлар учун тузилган она тили ва адабиёт программаси ҳақида ба'зибир мулоҳазаларимизни айтимоқчимиз.

Авало шунини айтиш керакки, 1954—55 ўқув йилидан бошлаб ўзбек ўрта мактабларининг VIII—X синфлари учун она тили программасининг яратилиши кўчунлик бир ҳодир. Маълумки, тил ўқувчилари бу программа тайёр бўлгунча она тили фанидан тема танлаш ва уни ўқитишда назарий-методик қийинчиликларга дуч келишар. Чунки, VIII, IX ва X синфларда грамматика, орфография ва пунктуациянинг қонуни—қодалари қандай ҳаммада ўқилиши тил ўқувчиларининг ихтиёрига ҳавола қилинган эди. Шунинг учун республикамиздаги ўрта мактабларнинг юзори синфларида она тили фанини программа асосида ўқитиш эса — ўқувчиларнинг тил фақат-

ларини бир-бирига боғланган ҳолда ўрганиб боришларига катта ёрдам беради. Шунингдек, ўқувчиларнинг ўзлаштиришларига ҳам, ўқитишга ҳам қўлайлик тузилади.

Программада грамматика (морфология ва синтаксис), орфография ва пунктуациядан ўқитиш зарур бўлган материаллар ҳарбир синфга асосан тўғри планлаштирилган. Бу ўринда программанинг маълум даражада ижобий роль ўйнаши шубҳасиздир.

Броқ мажмур программанида бирмунча нуқсонлар мавжуддир. Чунки, биринчи синфда ҳам грамматик раёбор учун ўрн берилмаганлиги, грамматик раёборини тўғри ташкил этиш ва ўтказишга алоҳида маълум соатларнинг ажратилмаганлигини программанинг асосий камчилиги, деб ҳисобланиб қолди. Чунки грамматик раёбор ўқувчиларнинг программасида темаларни тўла ва пухта ўзлаштиришлари учун ердан беради ва уларнинг грамматик тушуниларини мукамаллаштирилади. Шунингдек грамматик раёбор тил фақтларини жамий, ҳартомонлама анализ қилиш билан боғлангандир.

Грамматик раёбор процессида ўқувчилар тил фақтларини қўйиш, грамматик формаларнинг ма'носи, фикрларнинг ўзаро алоқаси ва боғланишини аниқлаш, ҳуқорлар чикариш ҳамда умумлаштириш маълумасига ега бўлиб боришлари керак. Мураккаб процесс ҳисобланган грамматик раёборини бу каби турли процесларнинг бир-бирига боғланган ҳолда анализ қилиш учун, бизнингча VIII синфларда 5 соат, IX ва X синфларда эса 10 соатдан вақт ажратилиши программада конкрет кўрсатилиши зарурдир. Грамматик раёбор учун

ажратилиши лозим бўлган соатларни қўйишдаги темаларга берилган соатларни қосқатириш ҳисобига ижобий ҳал қилиш мумкин.

Программада VIII синфлар учун «Беш ҳарфларнинг ишлатилиши ўринлари ва сўз кўчириш қондалари» темасига 2 соат вақт ажратилган. Маълумки грамматиканинг бу асосий қондалари ҳақида бошланғич синфларда кенг маълумот берилади. Шунингдек, бу темалар 5, 6 ва 7-йчи синфларда мустаҳкамланади. Шунини кўра бунга фақат 1 соат вақт ажратилиш талабга мувофиқдир. Бизнингча «Сўз туркумлари» темасига ажратилган 5 соат вақт ҳам ортқадир. Сўз туркумлари ҳақида 1 соатлик обзор, қолган соатларни эса, грамматик раёбор оралиқ сўз туркумлари қондаларини мустаҳкамлашга бағишланган эди. IX синф учун «Сода гап» темасига ажратилган 13 соатнинг 5 соатини, «Ўргашган қўйма гап» темасига ажратилган 6 соатининг 3 соатини, «Ўйинчи гап ва ўзлаштирма гап» темасига ажратилган 4 соатининг 2 соатини грамматик раёборга бағишланган керак. Шунингдек X синф учун «Тилинг белгиларини ишлатиш қондалари» темасига ажратилган 10 соатининг 3 соатини, «Тил ҳақида умумий маълумот» темасига ажратилган 8 соатининг 3 соатини ва «Грамматика, орфография ва пунктуация бўйича ўқилган темаларни такрорлашга ажратилган 7 соатининг 4 соатини грамматик раёборга бағишланган зарур. Маълумки, ўзбек тили грамматикаси борли, улар ҳанузгача узи-қосид ҳал этилмаган қозаётди. Айрим тил ўқувчилари ва кўпгина ўқувчилар гапларни

грамматик раёбор қилишда қўпол хатоқарга йўл қўймоқдалар. Таъриб ва текшириш натижалари шунини исботламоқдаки, мактабларнинг айрим тил ўқувчилари ва кўпгина ўқувчилари эриш сўзининг бош сўзга боғлигини йўқлар: моласиш, бошқару, битишув; иккинчи даражада бўлақлар: аниқловчи, тўқирчи, ҳол ва уларнинг ифодоланиши, сўрқолари; ажратилган бўлақлар, оғришган қўйма гаплар ва уларнинг турлари ўртасидаги конкрет фарқларни яхши билимайди еки чалқаштириб юбордилар. Чунки бу қондалар ва улар ўртасидаги конкрет фарқлар программа еки дарсликларда ўз ифодасини яққол топаолмаган. Программанинг келаси наприда бундай ҳисобга олиш зарур, аябта.

Ниҳоят, контроль диққатлар ва уларнинг анализ учун VIII синфларда 4 соат, IX ва X синфларда 8 соатдан вақт ажратилганини программада кўрсатилган. Лекин унда ўқувчилар учун диққатларнинг материал, ҳамма ва уларнинг анализ ҳақида ҳечқандай йўл-йўриқлар берилмаган. Шунингдек, ўқувчилар учун кўрсатилган методик адабиётлар жуда ҳам аз.

Ўзбекистон ССР Маориф министригай ўзбек ўрта мактаблари учун диққатлар тўпламини наприга тайёрлашни талаштириш керак, унда ҳарбир синф бўйича диққатларнинг материал, ҳамма ва уларнинг анализ ҳақида методик кўрсатмаларнинг берилиши ҳам қўла тутилган лозим. VIII, IX ва X синфлар учун бундан кейин қайта ишланганда она тили программаси асосида стабиллашган дарслик яратилиш талабга мувофиқ бўлар эди.

1954—55 ўқув йилидан бошлаб ўрта мактабларнинг VIII, IX ва X синфларида ўзбек адабиёт тарихи қисқача курсини ҳозирги талабаларга мувофиқлаштириб ўқитиш мақсадида программанинг соҳани ва ҳамма бирмунча ихчамлаштирилганлиги ва унга янги, зарур темаларнинг киритилганлиги марфадга мувофиқдир.

Лекин программада XIX аснинг иккин-

чи ярида ўзбек адабиёт тарихий тараққиетида нуқудга келган демократик адабиёт намояндлари — Муқимий, Фурқат Захидийларнинг ижодига бирқалама ёндошмади. Маълумки, бу демократ баучилар ўз ижодларида катта муваффақиятларга эришганларига қарамай, революцион—демократ даражасига кўтарилаолмадилар, экспуатацияга асосланган иккинчи-иқтисодий тузумни емириш масаласини қўзғолмадилар. Бу фикр ва гоя программадан ўрин олмаган. Буларнинг ижодлари камчиликсиз ва идеал тарихда кўрсатилган. Бизнингча XIX аснинг иккинчи яридаги, XX аср башаридаги ўзбек адабиёт тарихига онд ақтуал проблемаларнинг, жумладан Муқимий, Фурқат, Захидий каби ширлар ижодини марксизм-ленинизм таълимоти асосида, улар яшган тарихий даврининг иқтисодий-иқтисодий шароитларини қўламада таниқий ўрганиш зарурлиги программада ўқитилиши лозим. Программанинг катта камчиликларидан яна бири шундан иборатки, унда четел прогрессив адабиёт намояндалари ўрин олмаган. Маълумки, 1952—53 ва 1953—54 ўқув йилларининг программасида Юлусе Фучик (Чехословакия), Дин Лин (Хитой), Луи Арагон (Франция), Жорж Амаду (Бразилия), Шабло Перуда (Чили), Ноам Хикмет (Туркия) каби четел прогрессив баучиларнинг ҳаёти ва ижодий йўллари киритилган эди. Бу темалар етуқлик аттестати олаётган ўқувчиларни гоят қизиқтирди ва жаҳон адабиётининг онг яхши намуналари билан танишиб чиқишга имкон беради.

Бу ўринда Совет баучиларининг Бутуниттифоқ Иккинчи с'езида айтаган фикрлар, айниқса КПСС Марказий Комитетининг с'езига юборган таъриқидан қўйиладиган фикрларини тасдиқлайди: «Четел баучилари учун янги илгўр прогрессив сав'ат йўлига олиб борилаётган курашда илҳомбахш ўрнук ва таъриб манбаи бўладиган совет адабиётини шу билан бирга четел прогрессив баучиларининг онг яхши му-

ваффақиятларидан ўзини ривожлантириш ва таъомилантиришда фойдаланиб, ўзи ҳам бойимодди. Бизнинг адабиётчиларимизга юксак бадий маҳорат учун курашда четеллардаги ҳўстларнинг қимматли таърибларидан янада кўпроқ даражада фойдаланишлари мумкин ва лозим».

Программада Ҳамид Олимжон ижодий Улуу Ватан уруши даври адабиёт бўлимига киритилмаган. Ваҳоланки, Х. Олимжон Улуу Ватан уруши даврида «Ўқинишга кўроқ ол!» «Янгилик Турсу», «Россия» каби гоят характерли асарлар яратди. Программани «Янгилик Турсу» баллазаси ва «Россия» ше'рини монография тема сифатида ўқити кўрсатилган. Маълумки шундай япан, Х. Олимжон темасини Улуу Ватан уруши даври адабиёт бўлимига киритиш ўринли бўлар эди.

Программада Ойбек, А. Қаҳқор, Ғ. Ғулом, Уйғун каби етакчи баучиларнинг ҳаёти уларнинг ижоди билан бирга бир вақтда унинг боғланган ҳолда берилмаган. Уларнинг маълумот ҳаёти — ёшлик ва ўқини йиллари, ижодий фаолиятининг бошланиши каби ўқувчиларни гоят қизиқтирадиган ўринлар а'тибордан четда қолдирилган. Шунинг учун ҳам «Уйғун ижодига умумий характеристика», «Абдулла Қаҳқор ижодига умумий х

